

УДК 159.9.072.59

Урусова О.Г.

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДІАТОРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Урусова О.Г. Результати експериментальної перевірки програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності. Статтю присвячено результатам впровадження програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності. Визначено критерії ефективності програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів. Наведено результати вивчення ефективності впровадження програми, які стосуються структурних компонентів психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності (мотиваційний, операційний, емоційний, особистісний).

Ключові слова: програма формування, психологічна готовність, майбутні медіатори, результати вивчення, ефективність програми.

Урусова Е.Г. Результаты экспериментальной проверки программы формирования психологической готовности будущих медиаторов к профессиональной деятельности. Статья посвящена результатам внедрения программы формирования психологической готовности будущих медиаторов к профессиональной деятельности. Определены критерии эффективности программы формирования психологической готовности будущих медиаторов. Приведены результаты изучения эффективности внедрения программы, которые касаются структурных компонентов психологической готовности будущих медиаторов к профессиональной деятельности (мотивационный, операционный, эмоциональный, личностный).

Ключевые слова: программа формирования, психологическая готовность, будущие медиаторы, результаты изучения, эффективность программы.

Постановка проблеми. Сьогодні медіація розглядається як новітня дієва технологія вирішення конфліктів різного рівня та складності. Водночас, існують суперечності між реаліями сьогодення та перспективою активного впровадження технології медіації у практику українського суспільства:

- по-перше, відсутність легалізації медіації сьогодні суперечить обраному європейському вектору майбутнього розвитку України;
- по-друге, українське суспільство нарощує запит на медіаційну діяльність, що висуває нові вимоги до рівня професійної компетентності медіаторів, складовою якої є їхня психологічна готовність;
- по-третє, професійне навчання майбутніх медіаторів не регламентовано, що провокує неналежний рівень фахової підготовки та теоретичного наповнення навчальних програм;
- по-четверте, результати аналізу практики надання послуги з медіації [4, с. 33] свідчать, що більшість підготовлених медіаторів в Україні так і не почали займатися професійною діяльністю, що засвідчує недостатній рівень їх мотивації.

Однією із головних причин ситуації, що склалась, ми вбачаємо низький рівень психологічної готовності самих фахівців з медіації до майбутньої професійної діяльності. Тому на сучасному етапі становлення медіації актуальним є більш глибоке вивчення проблематики формування психологічної готовності фахівців з медіації до професійної діяльності, розробка та впровадження в існуючі програми підготовки медіаторів спеціалізованої програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових літературних джерел свідчить, що існує багато різних підходів та точок зору стосовно вивчення проблематики психологічної готовності в рамках певного виду діяльності до розкриття її сутності та структури.

Так, психологічна готовність розглядається в рамках різних видів професійної діяльності: педагогічної (С.Д. Максименко [12], Т.Д. Щербан [17] та ін.), юридичної (Ю.Ю. Бойко [5] та ін.), практичних психологів (Є.О. Варлакова [6], Т.О. Ковалькова [9], Н.В. Чепелева [18] та ін.), прикордонників (С.А. Мул [13] та ін.), в екстремальних ситуаціях (Н.Є. Пенькова [15] та ін.), лікарської (Л.В. Лимар [11] ін.), управлінської (Л.М. Карамушка [8] та ін.), творчо-інноваційної (В.П. Чудакова [19] та ін.) та багато інших.

З іншого боку, окремо досліджувались певні аспекти готовності медіаторів до професійної діяльності, переважно у зарубіжних науково-літературних джерелах – вимоги до особистості медіатора, стандарти його професійної діяльності, проведено аналіз його професійно-важливих якостей (О.В. Аллахвердова [1], Х. Бесемер (Ch. Bessemer) [4], Д. Боулінг (D. Bowling) та Д. Хоффман (D. Hoffman) [21], М. Боуль (L. Boulle) та М. Несик (M. Nestic) [20], Л. Паркінсон (L. Parkinson) [14], П. Рендольф (P. Randolph) і Ф. Стрессер (F. Strasser) [22] та ін.).

Однак результати аналізу наукових джерел свідчать про те, що проблематика формування психологічної готовності майбутніх медіаторів, як цілісне психологічне утворення, не було об'єктом спеціальних досліджень, що обумовило створення та впровадження авторської програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності.

Мета статті: висвітлення результатів експериментальної перевірки програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Психологічна готовність майбутнього медіатора до професійної діяльності розглядається нами як система особистісного новоутворення, що відображає взаємопов'язані та взаємозалежні складові мотиваційного, операційного, емоційного та особистісного компонентів.

На думку О. Г. Асмолова, готовність повинна виходити з аналізу діяльності, а не навпаки [2, с. 129]. Тому при окресленні структурних компонентів психологічної готовності майбутніх медіаторів ми враховували особистісний підхід та психологічні особливості професійної діяльності медіатора.

Розроблена у ході нашого наукового дослідження програма формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності була апробована на практиці.

Першим етапом (2012–2013 рр.) реалізації дослідження стало всебічне та ґрунтовне вивчення проблематики психологічних особливостей професійної діяльності медіатора, а також психологічної готовності особистості до здійснення професійної діяльності, проведено аналіз наукових та літературних джерел з цього питання.

На другому етапі (2014–2015 рр.) було досліджено професійно важливі якості медіатора, що є передумовою його психологічної готовності до професійної діяльності, розроблено структурні компоненти психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності, визначено їхні ключові показники та розроблено програму формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності. Для реалізації цієї мети було обрано відповідний психодіагностичний та психокорекційний матеріал. Здійснювалась апробація результатів.

На третьому етапі (2016–2017 рр.) було узагальнено та систематизовано отримані результати.

Учасниками формувального експерименту стали учасники програми з формування зазначеної якості 2015–2016 років наборів Українського центру медіації при Києво-Могилянській Бізнес школі [КМБС], провідного вітчизняного закладу з підготовки медіаторів.

Як і вимагає процедура проведення формувального експерименту, були сформовані експериментальна група (ЕГ) та контрольна група (КГ).

У 2015 році до КГ було відібрано 49 учасників, які пройшли навчання за вступним курсом підготовки «Базові навички медіатора» (48 годин) та розпочали свою професійну діяльність. До складу ЕГ було відібрано 36 учасників тренінгу, які після аналогічного вступного

курсу пройшли спеціалізовану програму формування психологічної готовності до професійної діяльності, а вже потім розпочали свою професійну діяльність.

Слід відмітити, що склад учасників у вибірках визначався із збереженням умов репрезентативності та однорідності вибірок. Ці вимоги забезпечувались за рахунок збереження однорідності за основними якісними показниками: віковими та освітніми. За віковою ознакою респонденти були поділені на вік до 30, 30–35, 35–40 років та група віком старше 40 років.

З метою статистичної перевірки однорідності складу КГ і ЕГ ми використовували критерій – φ^* – кутове перетворення Фішера [16, с. 158]. Нами було проведено порівняння долі осіб КГ і ЕГ, що мають базову психологічну освіту та розподіл за віковим параметром. Критерій φ^* дозволяє оцінити достовірність розбіжностей між відсотковими частками двох вибірок, в яких зафіксовано ефект, що нас цікавить, в нашому випадку базову психологічну освіту та вік. Слід відмітити також, що всі обмеження критерію нами були витримані.

Підрахунок емпіричного значення критерію здійснювався за формулою:

$$\varphi^*_{\text{аіі}} = (\varphi_1 - \varphi_2) \cdot \sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2}}, \quad (1)$$

де φ_1 – кут, що відповідає більшій % частці,

φ_2 – кут, що відповідає меншій % частці,

n_1, n_2 – кількість осіб у вибірках.

Одержане емпіричне значення критерію порівнювалось із критичним значенням [16, с. 332].

Результати статистичної обробки даних представлені у *табл. 1*.

Таблиця 1

Перевірка однорідності складу контрольних та експериментальних груп

Групи Величина кута $\varphi = 2 \arcsin \sqrt{\rho}$ в радіанах (за Сидоренко)	Частка осіб, що мають відповідну якість									
	Базова психологічна освіта		Вік до 30 років		Вік 30–35 років		Вік 35–40 років		Вік більше 40 років	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
КГ (49 осіб)	28	57,1	9	18,4	19	38,7	14	28,6	7	14,3
$\varphi = 2 \arcsin \sqrt{\rho}$	1,713		0,887		1,343		1,129		0,776	
ЕГ (36 осіб)	19	52,8	5	13,9	14	38,9	9	25,0	8	22,2
$\varphi = 2 \arcsin \sqrt{\rho}$	1,627		0,764		1,347		1,047		0,981	
Емпіричне значення критерію $\varphi^*_{\text{аіі}}$	0,392		0,561		0,018		0,373		0,935	

Одержані емпіричні значення критерію виявились меншими від критичних, що свідчить про справедливість основної статистичної гіпотези про відсутність відмінностей між респондентами контрольних та експериментальних груп за віковою та освітньою ознаками.

Оскільки ефективність програми має відтерміновану властивість, нами було проведено дослідження рівня професійної успішності учасників КГ і ЕГ протягом року, наступного за курсом навчання (2015–2016 рр.). Порівнювалась кількість успішних справ у респондентів КГ і ЕГ.

Ми виходили із гіпотези, що медіатори, які щойно закінчили курси навчання, мають бути мотивовані на виконання професійної діяльності, мати психологічну готовність розпочати професійну діяльність самостійно, подолати первинний страх перед реальними живими клієнтами та їхніми емоціями, тому їхня активність щодо пошуку та проведення медіаційних справ має бути високою.

Успішними справами ми вважаємо такі, що були проведені медіатором до логічного завершення навіть без позитивного результату (Сторони могли і не домовитись). Оскільки в середньому медіатори мають одну справу протягом місяця, ми вважали, що професійно успішними є ті респонденти, які мають більшу кількість справ. Результати спостережень представлені в *табл. 2*.

Таблиця 2

Статистична перевірка ефективності програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності

Групи Величина кута $\varphi = 2 \arcsin \sqrt{\rho}$ в радіанах (за Сидоренко)	Частка осіб, що мають вищий рівень професійної успішності							
	Більше 3-х за 3 міс.		Більше 6-х за 6 міс.		Більше 9-х за 9 міс.		Більше 12-ти за рік	
	Кількість	% доля	Кількість	% доля	Кількість	% доля	Кількість	% доля
КГ (49 осіб)	40	81,4	35	71,4	23	46,9	16	32,6
$\varphi = 2 \arcsin \sqrt{\rho}$	2,255		2,013		1,509		1,215	
ЕГ (36 осіб)	34	94,4	30	83,3	24	66,7	20	55,6
$\varphi = 2 \arcsin \sqrt{\rho}$	2,664		2,300		1,911		1,683	
Емпіричне значення критерію $\varphi_{\alpha n}^*$	1,865		1,309		1,833		2,134	

Результати статистичної обробки свідчать, що респонденти контрольної та експериментальних груп мають істотні відмінності у рівні професійної успішності. Рівень значущості для періодів 3, 9, 12 міс. < 0,05 тобто достовірність змін можна оцінити як більше за 95%. Для піврічного періоду ця достовірність сягатиме трохи більше 90%, але у всіх випадках справедливою є конкуруюча гіпотеза H_1 про існування суттєвих відмінностей між респондентами КГ і ЕГ за рівнем професійної успішності.

Таким чином, отримані дані свідчать, що частка фахівців, які мають більше однієї справи на місяць, в ЕГ більша, ніж у КГ протягом усього періоду дослідження (*Рис. 1*):

- за період 3-х місяців: частка в КГ складає 81,4% проти 94,4% в ЕГ;
- за період 6-ти місяців: 71,4% проти 83,3%;
- за період 9-ти місяців: 46,9% проти 66,7%;
- за період 12-ти місяців: 32,6% проти 55,6%.

Це відбулось, на наш погляд, за рахунок впровадження в ЕГ програми формування психологічної готовності для майбутніх медіаторів, що базується на структурних компонентах психологічної готовності медіаторів, виявлених у ході дослідницької роботи (мотиваційному, операційному, емоційному та особистісному).

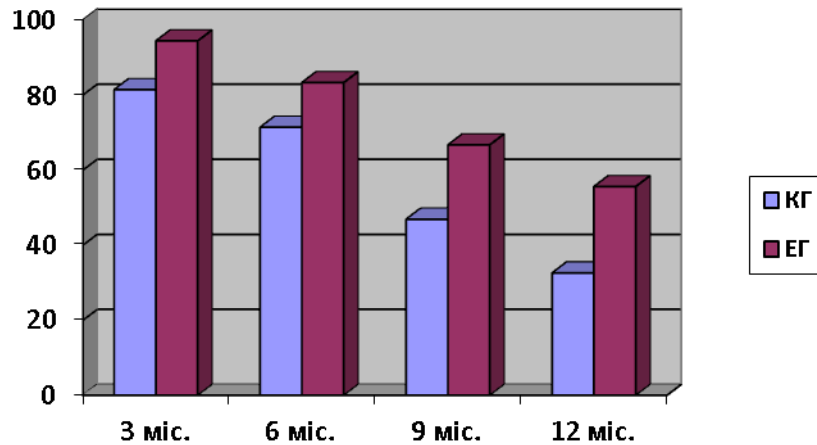

Рис. 1. Частка фахівців КГ та ЕГ за рівнем професійної успішності у часі

Програма формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності передбачала об'єднання інтерактивних методів навчання з психологічним супроводом майбутніх медіаторів, подальше поглиблення ключових компетенцій та технологій роботи, зокрема, накопичення бази «правильних» запитань, технік активного слухання, технік саморегуляції та самопізнання, рефлексії, концентрації, спільні обговорення вузьких, провокаційних тем у групових дискусіях, а також опрацювання у симуляціях методів подолання труднощів, сумісного проведення медіаційної процедури під наглядом супервізора з подальшим отриманням та опрацюванням зворотного зв'язку, що дозволило підвищити їхню психологічну готовність до професійної діяльності.

Загальна динаміка активності професійної діяльності медіаторів із часом знижується у обох групах, що є достатньо виправданим особистими обставинами респондентів, що відбуваються з ними за рік (зниження мотивації щодо залучення справ, переїзд, зміни у приватному житті тощо). Однак ми спостерігаємо, що в ЕГ активність зменшується повільніше, ніж в КГ (КГ в 2,5 раза, ЕГ в 1,7 раза).

Важливим елементом нашого дослідження було виявлення закономірностей впливу вікового критерію на успішність професійної діяльності медіатора. Для перевірки часткової гіпотези дослідження про вищий рівень професійної успішності медіаторів за віком нами було проведено аналогічну процедуру моніторингу. Для цього ми розділили респондентів експериментальної групи на дві підгрупи за віковою ознакою, сформувавши дві групи. До першої експериментальної групи (Е1) ми включили 19 осіб віком до 35 років. Решта респондентів 17 осіб увійшли до групи Е2 за віком після 35 років. Проведена статистична перевірка наведена у *табл. 3*.

Таким чином, одержані емпіричні значення критерію дозволяють стверджувати із надійністю не менше 95%, що респонденти до 35 років мають нижчий рівень зниження професійної успішності.

Результати нашого дослідження свідчать, що готовність медіатора до професійної діяльності, як професійна, так і психологічна, корелюється залежно від віку. На нашу думку, це пов'язано із готовністю особистостей молодшого віку бути більш гнучкими, змінювати власні поведінкові реакції, не боятися «тестувати» себе у новому професійному житті. До того ж, в умовах відсутності легалізації і широкої популяризації медіації серед пересічних громадян молода людина без сформованих ще стереотипів значно простіше самостійно просуває та популяризує цей напрям, шукає собі клієнтів (фактично, продає послугу методом «холодних продажів»), ніж представники старшого віку.

Порівняльний аналіз респондентів за віковою ознакою

Групи Величина кута $\varphi = 2 \arcsin \sqrt{\rho}$ в радіанах (за Сидоренко)	Частка осіб, що мають вищий рівень професійної успішності							
	Більше 3-х за 3 міс.		Більше 6-ті за 6 міс.		Більше 9-ті за 9 міс.		Більше 12-ти за рік	
	Кількість	% частка	Кількість	% частка	Кількість	% частка	Кількість	% частка
E1 (19 осіб)	18	94,7	17	89,5	15	78,9	13	68,4
$\varphi = 2 \arcsin \sqrt{\rho}$	2,677		2,482		2,187		1,948	
E2 (17 осіб)	16	94,1	13	76,5	9	52,9	7	41,2
$\varphi = 2 \arcsin \sqrt{\rho}$	2,651		2,129		1,629		1,394	
Емпіричне значення критерію $\varphi_{\text{дв}}^*$	0,078		1,059		1,674		1,662	

З іншого боку, важливим елементом психологічної готовності до будь-якої професійної діяльності є не тільки вікова, а й психологічна зрілість особистості.

Е. Л. Берн (E. L. Verne), розробник трансакційного аналізу (англ. «trans» – приставки, що позначає рух від чогось до чогось, «action» – «дія») стверджував, що психологічно зрілою «є фізично здорова людина, яка пережила і позбавилася від своїх «комплексів», що вступають в прями, а не приховані (подвійні) взаємодії, відкрито виражає свої негативні і позитивні почуття, здатна не тільки говорити, але й діяти у згоді зі своїми цінностями, ставити перед собою ясні цілі і досягати їх» [3, с.45].

У медіацію приходять клієнти різного віку та наповнення, окрім того і самі медіатори доволі різновікові. Медіатору необхідно бути психологічно і професійно готовим до різноманітних проявів стилів поведінки клієнтів різного психологічного віку, тому що в реальному житті реальні люди можуть вести себе зовсім непередбачено, граючись у дорослі ігри різних его-станів за Е. Берном (Батько – Дорослий – Дитина).

Окрім того, вікова зрілість ніяк не може відображати психологічної зрілості, і досить часто вони не тотожні. У цьому контексті досить показовим є приклад залучення учнів старших класів до ролі медіаторів у шкільній медіації, що є досить поширеною практикою на Заході та почало набирати обертів і в Україні останнім часом [10, с. 289].

Висновки. Отже, підбиваючи підсумки проведеного формульовального експерименту, можна констатувати, що запропонована у цьому дослідженні програма є ефективною. Застосування методів математичної статистики дозволило підтвердити достовірність змін, що відбулись у розподілі учасників ЕГ за рівнями професійної успішності на достатньому рівні значущості. Результати формульовального експерименту підтвердили висунуту на початку експерименту гіпотезу та довели ефективність впровадження програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів у систему їхньої загальної підготовки.

Перспективи подальшого дослідження. На жаль, обсяг статті не дозволяє нам розкрити всі особливості апробації програми формування психологічної готовності майбутніх медіаторів до професійної діяльності. Перспективою подальшого дослідження ми вбачаємо розробку практичних рекомендацій щодо впровадження програми формування психологічної готовності в систему професійної підготовки майбутніх фахівців з медіації.

Список використаних джерел

1. Аллахвердова О. В. Методическое пособие для посредников-медиаторов / О. В. Аллахвердова, А. Д. Карпенко. – СПб., 2005. –107 с.

2. Асмолов А. Г. Деятельность и установка / А. Г. Асмолов. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 152 с.
3. Берн Э. Игры, в которые играют люди: психология человеческих взаимоотношений ; Люди, которые играют в игры : психология человеческой судьбы / Э. Берн. – М. : ИТД Гранд, 2003. – 472 с.
4. Бесемер Х. Медиация. Посредничество в конфликтах / Х. Бесемер ; пер. с нем. Н.В. Маловой. – Калуга : Духовное познание, 2004. – 176 с.
5. Бойко Ю. Ю. Формування психологічної готовності майбутніх юристів до практичної діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Національний педагогічний університет ім. Драгоманова / Ю. Ю. Бойко. – К., 2008. – 23 с.
6. Варлакова Є. О. Формування готовності майбутніх практичних психологів до розв'язання міжособистісних конфліктів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України / Є. О. Варлакова. – К., 2011. – 261 с
7. Волобуєва О. Ф. Соціально-психологічний аспект перспективи запровадження медіації в Україні / О. Ф. Волобуєва, О. Г. Урусова // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: психологічні науки. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015. – №2. – С. 29–40.
8. Карамушка Л. М. Психологія управління : навч. посібник / Л. М. Карамушка. – К. : Міленіум, 2003. – 344 с.
9. Ковалькова Т. О. Формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. педаг. наук : 13.00.04 / Національний авіаційний університет / Т. О. Ковалькова. – К., 2016. – 390 с.
10. Лeko Б. А. Медиация: підручник / Б. А. Лeko, Г. В. Чуйко. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – 464 с.
11. Лимар Л. В. Соціально-психологічні умови розвитку готовності майбутніх лікарів до попередження конфліктів з пацієнтами : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Л. В. Лимар ; наук. кер. О. І. Бондарчук ; ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». – К., 2013. – 262 с.
12. Максименко С. Д. Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування) / С. Д. Максименко, М. М. Заброцький. – К. : Главник, 2005. – 112 с.
13. Мул С. А. Психологія готовності офіцера-прикордонника до професійної діяльності : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.01 / С. А. Мул ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2016. – 539 с.
14. Паркинсон Л. Семейная медиация / Л. Паркинсон. – М. : Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2010. – 400 с.
15. Пенькова Н. Є. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності у процесі проведення антитерористичної операції : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 / Національна академія Національної гвардії України / Н. Є. Пенькова. – Харків, 2015. – 245 с.
16. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб. : Социально-психологический центр, 1996. – 349 с.
17. Щербан Т. Д. Психологія навчального спілкування : монографія / Т. Д. Щербан. – К. : Міленіум, 2004. – 346 с.
18. Чепелева Н. В. Особистісна підготовка психолога-практика / Н. В. Чепелева // Персонал. – 2000. – №5. – С. 17–19.
19. Чудакова В. П. Формування психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.10 / В. П. Чудакова ; наук. кер. С. Д. Максименко ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2016. – 474 с.
20. Boulle, L. & Nesic, M. (2001). Mediation: principles, process, practice. – London; Dublin; Edinburgh : Butterworths. – 637 p.
21. Bowling, D. & Hoffman, D. (2003). Bringing Peace into the Room: The Personal Qualities of the Mediator and Their Impact on the Mediation. – San Francisco : Jossey-Bass. – 310 p.
22. Strasser, F. & Randolph, P. (2004). Mediation. A Psychological Insight into Conflict Resolution. – London : Continuum. – 196 p.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Allahverdova O. V. Metodicheskoe posobie dlja posrednikov-mediatorov / O. V. Allahverdova, A. D. Karpenko. – SPb., 2005. – 107 s.
2. Asmolov A. G. Dejatel'nost' i ustanovka / A. G. Asmolov. – М. : Izd-vo Mosk. un-ta, 1979. – 152 s.
3. Bern Je. Igrы, v kotorye igrajut ljudi: psihologija chelovecheskih vzaimootnoshenij ; Ljudi, kotorye igrajut v igrы : psihologija chelovecheskoj sud'by / Je. Bern. – М. : ITD Grand, 2003. – 472 s.
4. Besemer H. Mediacija. Posrednichestvo v konfliktah / H. Besemer ; per. s nem. N.V. Malovoj. – Kaluga : Duhovnoe poznanie, 2004. – 176 s.
5. Boyko Yu. Yu. Formuvannya psykholohichnoyi hotovnosti maybutnikh yurystiv do praktychnoyi diyal'nosti : avtoref. dys. ...kand. psykhol. nauk : 19.00.07 / Natsional'nyy pedahohichnyy universytet im. Drahomanova / Yu. Yu. Boyko. – К., 2008. – 23 s.

6. Varlakova Ye. O. Formuvannya hotovnosti maybutnikh praktychnykh psykholohiv do rozv'yazannya mizhosobystisnykh konfliktiv : dys. ... kand. psychol. nauk : 19.00.05 / Instytut psykholohiyi imeni H. S. Kostyuka NAPN Ukrainy / Ye. O. Varlakova. – K., 2011. – 261 s.
7. Volobuyeva O. F. Sotsial'no-psykholohichnyy aspekt perspektyvy uprovadzhennya mediatsiyi v Ukraini / O. F. Volobuyeva, O. H. Urusova // Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. Seriya: psykholohichni nauky. – Khmel'nyts'kyy : Vyd-vo NADPSU, 2015. – №2. – S. 29–40.
8. Karamushka L. M. Psykholohiya upravlinnya : navch. posibnyk / L. M. Karamushka. – K. : Milenium, 2003. – 344 s.
9. Koval'kova T. O. Formuvannya hotovnosti maybutnikh psykholohiv do profesiynoyi diyal'nosti v aviatsiyiniy haluzi u protsesi fakhovoyi pidhotovky : dys. ...kand. pedah. nauk : 13.00.04 / Natsional'nyy aviatsiyinyy universytet / T. O. Koval'kova. – K., 2016. – 390 s.
10. Leko B. A. Mediatsiya: pidruchnyk / B. A. Leko, H. V. Chuyko. – Chernivtsi : Knyhy – XXI, 2011. – 464 s.
11. Lyamar L. V. Sotsial'no-psykholohichni umovy rozvytku hotovnosti maybutnikh likariv do poperedzhennya konfliktiv z patsiyentamy : dys. ... kand. psychol. nauk : 19.00.05 / L. V. Lyamar ; nauk. ker. O. I. Bondarchuk ; DVNZ «Universytet menedzhmentu osvity». – K., 2013. – 262 s.
12. Maksymenko S. D. Tekhnolohiya spilkuvannya (komunikatyvna kompetentnist' uchytelya: sutnist' i shlyakhy formuvannya) / S. D. Maksymenko, M. M. Zabrots'kyy. – K. : Hlavnik, 2005. – 112 s.
13. Mul S. A. Psykholohiya hotovnosti ofitsera-prykordonnyka do profesiynoyi diyal'nosti : dys. ... doktora psychol. nauk : 19.00.01 / S. A. Mul ; nauk. ker. S. D. Maksymenko ; In-t psykholohiyi im. H. S. Kostyuka NAPN Ukrainy. – K., 2016. – 539 s.
14. Parkinson L. Semejnaja mediacija / L. Parkinson. – M. : Mezhhregional'nyj centr upravlencheskogo i politicheskogo konsul'tirovaniya, 2010. – 400 s.
15. Pen'kova N. Ye. Psykholohichna hotovnist' viys'kovosluzhbovtiv Natsional'noyi hvardiyi Ukrainy do sluzhbovo-boyovoyi diyal'nosti u protsesi provedennya antyterorystychnoyi operatsiyi : dys. ... kand. psychol. nauk : 19.00.09 / Natsional'na akademiya Natsional'noyi hvardiyi Ukrainy / N. Ye. Pen'kova. –Kharkiv, 2015. – 245 s.
16. Sidorenko E. V. Metody matematicheskoy obrabotki v psihologii / E. V. Sidorenko. – SPb. : Social'no-psihologicheskij centr, 1996. – 349 s.
17. Shcherban T. D. Psykholohiya navchal'noho spilkuvannya : monohrafiya / T. D. Shcherban. – K. : Milenium, 2004. – 346 s.
18. Chepelyeva N. V. Osobystisna pidhotovka psykholoha-praktyka / N. V. Chepelyeva // Personal. – 2000. – №5. – S. 17–19.
19. Chudakova V. P. Formuvannya psykholohichnoyi hotovnosti personalu osvityv orhanizatsiyi do innovatsiynoi diyal'nosti : dys. ... kand. psychol. nauk : 19.00.10 / V. P. Chudakova ; nauk. ker. S. D. Maksymenko ; In-t psykholohiyi im. H. S. Kostyuka NAPN Ukrainy. – K., 2016. – 474 s.
20. Boule, L. & Nescic, M. (2001). Mediation: principles, process, practice. – London ; Dublin ; Edinburgh : Butterworths. – 637 p.
21. Bowling, D. & Hoffman, D. (2003). Bringing Peace into the Room : The Personal Qualities of the Mediator and Their Impact on the Mediation. – San Francisco : Jossey-Bass. – 310 p.
22. Strasser, F. & Randolph, P. (2004). Mediation. A Psychological Insight into Conflict Resolution. – London : Continuum. – 196 p.

Urusova, O.G. Results of experimental verification of the program of formation of future mediators' psychological readiness for the profession. *The present stage of mediation development in Ukraine is characterized by intensive research on the formation of mediators' psychological readiness for the profession. The aim of the study is to present the results of experimental verification of the author's program of formation of future mediators' psychological readiness for the profession.*

During the experimental training the control group's (CG) and experimental group's (EG) homogeneity was controlled using the Fisher transformation which allowed making the sample representative because of the trainees' age and education homogeneity.

Analysis of the CG and EG members' post-training year-long work efficiency found that more EG respondents than CG respondents worked on more than one case a month for the periods of 3, 6, 9 and 12 months. Better EG performance was due to the author's work readiness formation program that was based on the mediators' work readiness structural components (motivational, operational, emotional and personal) that were identified in research.

It was also found that mediators' work readiness, both professional and psychological, correlated with their age.

Keywords: *program of formation, psychological readiness, future mediators, results of the study, program's effectiveness*

Відомості про автора

Урусова Олена Геннадіївна, керівник проектів Українського центру медіації при Києво-Могилянській Бізнес Школі [KMBS], м. Київ, Україна.

Urusova, Olena Gennadiyvna, project leader of Ukrainian Mediation Center (Kyiv-Mohyla Business School [KMBS]), Kyiv, Ukraine.

E-mail: e.urusova@yandex.ua

Отримано 23 січня 2017 р.
Рецензовано 30 січня 2017 р..
Прийнято 31 січня 2017 р.

УДК 159.9:005

Чуйко О.В.

УПРАВЛІНСЬКІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ СЕРЕДОВИЩА ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ НА КАФЕДРІ

Чуйко О.В. Управлінські засади створення середовища особистісно-професійного розвитку на кафедрі. Стаття розкриває управлінські підходи до формування і розвитку інноваційного середовища на кафедрі, спрямованого на забезпечення і особистісно-професійний ріст суб'єктів освітньої діяльності: студентів та викладачів. Формулюються основні принципи діяльності управління кафедрою в парадигмі моделі організаційного розвитку. У цьому контексті розкриваються місії і принципи функціонування кафедри; виокремлюються головні функції, спрямовані на концепцію розвитку кафедри; формулюються стратегічні завдання і план оперативних дій; принципи побудови кафедральної команди; розкриваються особливості стимулювання розвитку персоналу з урахуванням професійного саморозвитку; визначаються можливості впровадження рефлексивно-аналітичних форм контролю і оцінювання етапів просування розвитку кафедри.

Ключові слова: кафедра; моделі управління кафедрою; місія кафедри; освітнє середовище; кафедральна команда; професійні практики.

Чуйко Е.В. Управленческие основания создания среды личностно-профессионального развития на кафедре. Статья раскрывает управленческие подходы к формированию и развитию инновационной среды на кафедре, направленной на обеспечение и личностно-профессиональный рост субъектов образовательной деятельности: студентов и преподавателей. Формулируются основные принципы деятельности управления кафедрой в парадигме модели организационного развития. В этом контексте раскрываются миссия и принципы функционирования кафедры; формулируются стратегические задачи и план оперативных действий; принципы построения кафедральной команды; особенности стимулирования развития персонала с учетом профессионального саморазвития; определяются пути внедрения рефлексивно-аналитических форм контроля и оценки этапов продвижения развития кафедры.

Ключевые слова: кафедра; модели управления кафедрой; миссия кафедры; образовательная среда; кафедральная команда; профессиональные практики.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вищої школи диктує пошук нових підходів і моделей професійної підготовки студентів. Серед найбільших нарікань роботодавців, які власне є замовниками «якості» випускника, – серйозний розрив між теоретичною і практичною підготовкою студентів; існування двох реальностей, які, за висловлюванням Ф.Ю. Василюка, «живуть паралельним життям, як дві субособистості дисоційованої особистості» [1]. Така невідповідність задана орієнтованістю освітньої практики на традиційну методологію освіти, характерним для якої є переважання тих змін, які стосуються лише вдосконалення наслідків освітньої діяльності (методів, технологій, організаційних форм тощо),